

TIJDSCHRIFT

VOOR

NEDERLANDSCH INDIE.

22ste Jaargang.

AFL. 7—12.

TWEEDE DEEL.

UITGEGEVEN DOOR

DR. W. R. VAN HOËVELL.

ZALTBOMMEL,
JOH. NOMAN EN ZOON.
1860.

Een krijgstogt op Timor in 1857.

Het eiland Timor, het grootste en belangrijkste van de kleine Soenda-eilanden, heeft in de laatste jaren eenigzins meer de aandacht getrokken dan tot dusverre het geval was. Twee omstandigheden hebben daartoe voornamelijk medegewerkt, namelijk de vruchteloze pogingen, door de heeren VON SOMMER en BROUWER in het werk gesteld, om den mineralen rijkdom van dat eiland, die er sedert eeuwen onaangeroerd ligt, te exploiteren, en het traktaat van grensscheiding tusschen Portugal en ons land gesloten, ten einde tot eene minnelijke regeling van de wederzijdsche regten op dat eiland te komen, en zoo mogelijk op die wijze paal en perk te stellen aan de eindelooze geschillen, die tusschen beide partijen over hare regten tot op onze dagen zijn gevoerd. Onderscheidene belangrijke geschriften hebben het licht gezien, toen het traktaat in de Staten-Generaal behandeld werd, waarvan het ontwerp in 1855 door de Tweede Kamer werd verworpen en, na eenige wijziging, in het vorig jaar is goedgekeurd, zoodat de uitwisseling van de ratifikatiën in de *Staats-Courant* van 4 October 1860 is medegedeeld.

Wij zullen onze lezers thans niet op nieuw eene beschrijving van het eiland behoeven te geven, want in onderscheidene jaargangen van het *Tijdschrift voor Nederlandsch Indië* zijn ook over die bezitting en hare vroegere en latere geschiedenis verscheiden stukken opgenomen. Wij verwijzen in de eerste plaats naar jaargang I, waarin de heer E. FRANCIS, in der tijd kommissaris op dat eiland, belangrijke mededeelingen heeft gedaan, die hij later eenigzins meer uitvoerig heeft opgenomen in het IIe deel zijner *Herinneringen uit den levensloop van een' Indisch ambtenaar*, in 1856 te Batavia uitgegeven. Wij verwijzen voorts naar het artikel *„Het eiland Timor”* in het Maart-nummer van 1852, en naar het September-nummer van 1851, waarin eene reis naar het rijk van Amanoebang wordt beschreven; eindelijk naar de stukken, in den jaargang van 1855 voorkomende, naar aanleiding van het destijds aanhangig traktaat. Van dien tijd dagteekent ook het hoogst belangrijke opstel van professor VETH in het *Tijdschrift de Gids*, dat later afzonderlijk is verkrijgbaar gesteld. Wij hebben hiermede volstrekt niet alles opgenoemd, wat over Timor in de laatste jaren is gepubliceerd: wij willen aan onze lezers alleen den weg openen om, zoo zij zich op nieuw meerdere bijzonderheden voor den geest willen stellen, enkele bronnen daartoe te vinden.

Timor, zegt de heer VETH te regt, behoort tot de „verwaarloosde bui-
22ste JAARG.

tenbezittingen". Buiten de hoofdplaats Koepang; op het westelijk einde van de noordkust van het eiland, heeft ons gezag zich veeltijds bijna niet doen gelden. Men heeft Timor zelfs meermalen willen verlaten, maar de compagnie achtte het steeds onraadzaam, haren invloed geheel van de groep der kleine Soenda-eilanden te doen verdwijnen, en later heeft men het gewigt van die bezittingen meer en meer ingezien, als de uiterste post aan die zijde van onzen Archipel, tegenover de krachtige ontwikkeling van het vijfde werelddeel, Australië, omdat Timor van de noordwestkust van Nieuw-Holland slechts door eene straat ter breedte van 65 geogr. mijlen gescheiden is.

De voornaamste oorzaak van den weinigen invloed, dien wij steeds op Timor hebben uitgeoefend, was het verdeeld bezit tusschen Portugal en ons land. Het westelijke gedeelte, 't welk het minst bevolkt is, erkent toch ons gezag, het oostelijke dat van de Portugesche kroon, ofschoon in beide bezittingen enklaves bestaan; terwijl een tal van onafhankelijke vorstjes nu eens het gezag van Nederland, dan weder dat van Portugal erkennen, maar zich op die wijze trachtten onafhankelijk te houden. Deze staatjes worden voor een gedeelte bestuurd door afstammelingen van Portugezen; de zoogenaamde „zwarte Portugezen", die wel dikwijls onderling in twist waren, maar altijd met leede oogen de oppermagt van Nederland over hunne naburen zagen. De weinige invloed van eenig krachtig Europeesch gezag, gevoegd bij de verbrokkeling van het gebied van het geheele eiland onder een aantal hoofden, die nu eens den naam van „Radja" of „Fettor", dan weder den weidschen titel van „Keizer" aannemen, heeft tot dusverre eindelooze geschillen in het leven geroepen en deze bezitting als van weinig waarde doen beschouwen, omdat het bezit van het aan ons toekomend gedeelte — over de grenzen waarvan ook altijd verschil bestond — steeds moest verzekerd worden door kracht van wapenen en kostbare expeditiën, iets dat de mindere vruchtbaarheid van het eiland, in vergelijking met Java, niet loonde.

Het gevolg van zulk een' toestand was dan ook onbekendheid met het grootste gedeelte van het land in die mate, dat zelfs de meest uiteenlopende berigten omtrent de bevolking bestaan. Wij vinden daarover allerlei opgaven, die allen onderling zeer verschillen. Volgens het jaarlijksch Verslag over 1857 bedraagt het zielental 1,646,100, waaronder men dan de geheele groep eilanden onder Timor zal moeten begrijpen; deze opgave wordt gezegd „onnaauwkeurig" te zijn. In het Verslag over 1852 vinden wij andere en hoogst wonderlijk uiteenlopende cijfers opgegeven, zoo dat zelfs het Gouvernement ons daarop als een staaltje van onnaauwkeurigheid wijst. De bevolking van de residentie Timor werd bij verschillende opnemingen als volgt opgegeven:

in 1831	:	:	:	:	2.757.119
" 1834	:	:	:	:	191.512
" 1835	:	:	:	:	95.256
" 1836	:	:	:	:	400.000
" 1850	:	:	:	:	1.832.950

Het eiland Timor zelf wordt daar geschat op 800.000 zielen, waarvan zich in het Nederlandsch gedeelte, de smalste westelijke strook, 300.000 zouden bevinden. Hier tegenover staan weder onderscheidene opgaven van anderen, zoo als die van TEENSTRA, die de geheele bevolking op 640.000 zielen schat, waarvan door bijna de helft het Nederlandsch gezag erkend wordt. In de volslagen onzekerheid op dit punt kunnen wij daarbij niet stil staan. Zoo veel is zeker, dat het oostelijk gedeelte van het eiland, 't welk het Portugeesch gezag erkent, ons geheel en al onbekend is.

Met eenige meerdere zekerheid kennen wij thans, door het traktaat van grensscheiding, onze regten op het eiland. De grenzen zijn tegenwoordig die, welke Cova van Juanilo, en ten zuiden die, welke Suai van Lakecunc afscheiden. Portugal erkent, bij het traktaat, de Nederlandsche souvereiniteit over de staten Amarassi, Bibico, (Traynico, Wayniko), Buboque (Reboki), Derima (Dirma), Fialara (Fialarang), Lamakanée, Niera of Lidak, Juanilo, Mena en Fulgarite of Folgarita (onderhoorigheden van den staat Harnenno). Nederland zag af van zijne regten op Poelo-Kaming, een klein eiland tegenover Dilly, de hoofdplaats van de Portugesche vestiging, waaraan Portugal groot gewigt hecht; terwijl Nederland het geheele en onverdeelde bezit verkreeg van alle eilanden, ten noorden van Timor gelegen, te weten van Flores, Adenara, Solor, Lomblen, Pantar en Ombaay, met al de omliggende kleine eilanden, waartegen Portugal eene schadeloosstelling van f 200,000 ontving. Die mogendheid behield in onze bezittingen de enclave van Oikoessi, en wij Mokatar of Koluninne te midden van de Portugesche bezittingen. Te vergeefs trachtte men, door eene ruiling van die twee staten of op eene andere wijze, de grenzen zuiver af te bakenen, daar het Portugesche Gouvernement niet te bewegen was, Oikoessi af te staan, waarop het overoude aanspraken heeft. Dit kan welligt, gevoegd bij de onophoudelijke kuiperijen van de zwarte Portugezen, die de Katholieke godsdienst belijden, weder eene nieuwe bron van verwikkelingen worden.

Wij hebben reeds gezegd, dat de heerschappij over Timor gedeeld wordt door een aantal kleine hoofden, die allerlei titels voeren. Verschillende van die vorsten zijn aan elkander leenpligtig. De Keizer van Groot-Sonnbait is een der voornaamste leenheeren onder ons gezag. Het onttrekken van een' of anderen leenman aan de suzeriniteit van zijn' leenheer was meestal in vroegere dagen de groote bron van geschillen, zoowel tusschen de leenheeren onderling, als tusschen de beide Europesche magten, die elkander het gezag op Timor betwisten. Toen nu in 1852 eene regeling van de grensscheiding had plaats gehad, schijnt het Indisch bestuur de noodzakelijkheid gevoeld te hebben, om zijn gezag feitelijk te doen erkennen door de hoofden, die daaraan onderworpen waren. Er bestaat toch geene mogelijkheid om ooit aan eene wezenlijke exploitatie van minerale of andere rijkdommen over te gaan, zoolang niet rust en orde in zooverre verzekerd zijn, dat ons gezag niet telkens schromelijk wordt miskend, en onder onze oogen telkens stroop- en rooftogten plaats hebben op het gebied van

onze onderdanen. Zooals altijd hebben wij ook hier weder te doen met het verhaal van meer dan eene kleine expeditie, die niet dadelijk tot eene beslissende uitkomst leidt, zoodat ons gezag in wezenlijkheid niet gevestigd is, vóórdát door herhaalde oorlogen, en met opoffering van meer bloed en schatten dan noodig was, onze invloed zich heeft doen gelden, welk doel men op beter afdoende wijze zou bereikt hebben, zoo men dadelijk de noodige kracht had ontwikkeld.

Vóór 1852 trotseerde de radja van Lidak ons gezag. De aandacht was intusschen ook bijzonder op die landstreek gevestigd door de onderzoekingen van de natuurkundige kommissie en door de concessie, die in 1850 tot ontginning van de kopermijnen op Timor werd gevraagd. Het was toch gebleken dat op zes plaatsen koper was gevonden, die in ons gebied liggen, waar onder ook eene plaats in Lidak, welks radja een vassal is van den Lio Rai van Waiwiko-Waihali. Een specimen van uitmuntende erts was daar door den heer BROUWER gevonden. Lidak heeft wel zijn' eigen vorst, maar is door het traktaat ook onze vassal.

„In 1852”, — zegt het jaarijksch Verslag, — „deed Zr. M's schoenerbrik *Banka*, bij Timor in station, een togt naar Atapoepoe. Eene kleine expeditie, waartoe de bemanning van dit vaartuig een kontingent leverde, slaagde in haar doel, het gevangen nemen van een' Chinees, schoonzoon van den radja van Lidak. Bij deze gelegenheid sneuvelde de luitenant-ter-zee 1^e kl. H. GLASBEEK VAN DER DOES en werden eenige manschappen gewond”. Deze tuchtiging schijnt niet veel invloed te hebben gehad, want in het jaarijksch Verslag over 1857 lezen wij het verhaal der krijgsvorrigtingen, die tegen dat hoofd op nieuw ondernomen waren en waarmede wij ons thans meer bepaald zullen bezig houden, naar aanleiding van feiten, die daarmede in het nauwst verband staan en die in de laatste maanden in Nederlandsch-Indië groote sensatie hebben verwekt.

In 1857 dan besloot het Indisch bestuur tot het doen eener expeditie naar Timor. Wij lezen daaromtrent het navolgende:

„Sedert eenigen tijd werden de grenzen en afgelegen posten van het, onder direkt gouvernements-beheer staande, gedeelte van het eiland Timor verontrust door invallen en strooptogten van den fettor van het naburige landschap Takaip, genaamd BAKIKOOI, die meende zich te beklagen te hebben over eenige zoogenaamde mardijkers van Koepang. Daar deze fettor ondergeschikt was aan den Keizer van Groot-Sonnebait, een vasal van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, werden door den resident van Timor herhaaldelijk bij dien vorst, even als bij BAKIKOOI zelve, pogingen aangewend, om de gerezen geschillen te vereffenen. BAKIKOOI had echter zulk eenen invloed gekregen, dat hij zich sterk genoeg waande om het Gouvernement het hoofd te bieden, en zijnen suzerain, zelfs door bedreigingen, wederhield van onderhandelingen met den resident, waartoe deze blijken had gegeven genegen te zijn. Toen nu alle vredelievende middelen, om tot eene gewenschte afdoening der geschillen te komen, uitgeput waren, en de overmoed van den fettor van Takaip aanhoudend toenam,

werd door den Gouverneur-Generaal besloten tot het aanwenden van militaire middelen.

„Een gelijk besluit werd in beginsel genomen ten aanzien van den radja van Lidak, die sedert den in 1852 tegen hem ondernomen togt (zie Regeeringsverslag over dat jaar, bl. 33) steeds tegen het Gouvernement in verzet was gebleven en voortging op 's Gouvernements grondgebied en op dat van met het Gouvernement bevriende vorsten te rooven. Vermits evenwel niet vooraf kon worden bepaald, of het jaargetijde nog zou toelaten de tuchtiging van den radja van Lidak onmiddellijk te doen volgen op die van den fettor van Takaip, werd aan den kommandant der tegen Takaip bestemde expeditie, in overleg met den kommandant der aan haar toegevoegde zeemagt en met den resident van Timor, overgelaten te beoordeelen, in hoever van die expeditie tevens partij kon worden getrokken tot tuchtiging van den radja van Lidak.

„Ter uitvoering der genomen besluiten, vertrok den 26sten Julij 1857 eene expeditie, bestaande uit een bataillon infanterie met de vereischte artillerie en sapeurs, naar Timor, onder bevel van den kolonel der infanterie L. J. KROLL en onder den majoor van dat wapen J. C. J. SMITS, als 2de kommandant. De oorlogschepen *Amsterdam* en *Merapi*, respectievelijk gekommandeerd door de kapiteins-luitenant ter zee DE VRIES en WESTEROUEN VAN MEETEREN, werden bestemd om aan de expeditie deel te nemen, terwijl een zestal partikuliere schepen als transportschepen werden ingehuurd. Een daarvan werd tot hospitaalschip ingerigt.

„Den 10^{den} Augustus begaf de resident zich met 's rijks stoomboot *Amsterdam* naar Rotti, om van de radja's aldaar de noodige hulptroepen te eischen, welke den 17^{den} daaraanvolgende, door het stoomschip *Merapi* en het transportschip *de Stad Middelburg*, naar Pariti werden overgevoerd, waar de overige troepen reeds gedeeltelijk waren verzameld. De radja van Amfoeng werd verzocht eene voldoende magt op zijne grenzen, aan de zijde van Takaip en van Groot-Sonnebait, bijeen te trekken. Den 18^{den} Augustus keerden de zendelingen van den resident, van Takaip en Groot-Sonnebait, werwaarts zij waren afgezonden om den fettor alsnog tot onderwerping te brengen, zonder gunstigen uitslag terug. Noch de fettor, noch de keizer wenschten aan de gestelde voorwaarde der onderwerping, om namelijk naar Pariti op te komen, te voldoen. De troepen rukten den 25sten Augustus van Pariti op en ontmoetten den volgenden dag den vijand, die spoedig door de voorhoede werd verdreven. Al voorttrekkende werd de batoe Belo onderzocht en in brand gestoken. De beide pelotons der voorhoede, de toegevoegde sapeurs, scherpschutters en eenige Rottinesche voorvechters geraakten spoedig daarna in een hevig gevecht met den, achter bamboestoelen bedekten, opgestelden vijand, bij welke gelegenheid de kapitein JURA een schot op de borst ontving, dat op zijne geldtasch afstuitte, en een ander aan de linkerhand, en de 2de luitenant DIEPENHEIM een schot door den arm en een tweede in het hoofd, terwijl drie inlandsche manschappen min of meer gekwetst werden. Bij het vervolgen van den vijand

ontving de kapitein JUTA een derde schot, de sergeant BERRIOTTE een schot in den arm; drie inlandsche manschappen werden gekwetst en de sergeant en de korporaal der sapeurs VERBOOM en ABELS door matte kogels getroffen. Den volgenden dag werd de togt voortgezet naar het ravelijn der Oil-behtebak (of Obeschbak). Aan de voorzijde dezer rivier bezette de vijand, achter opgeworpen steenen en op den grond liggende boomen, eene gunstige stelling. De Rottinezen, ondersteund door een gedeelte der Afrikanen, verdreven hem. Na een half uur rust rukte men weder voorwaarts en zuiverde den weg naar de batoe Timoe van vijanden. Die batoe werd onderzocht, doch ledig bevonden. De beide batoe's del Nord, van het hoofd HARÉ NOBÉ, werden insgelijks onderzocht en eene kampong verbrand, even als nog eene groote kampong, waarvan de bewoners zich in het gebergte hadden verspreid. Bij het indringen op den vijand bekwam de 1ste luitenant VAN LEERSUM eene kogelwonde in het been. Met het aanbreken van den volgenden dag oprukkende, naderde de kolonne den zetel van den fettor BAKIKOOI, de batoe Soni Leo. Genoegzaam terrein gewonnen hebbende, daalde de hoofdmagt den Goenoeng Lajang af en deed den vijand wijken, waarna de hoofdzetel van BAKIKOOI in onze handen viel en verbrand werd. Gedurende het gevecht sneuvelde de flanker LODEMA; de scherpschutter vos ontving eene kogelwonde, terwijl nog 16 Rottinezen bij de achterhoede meer of min gewond werden. Daarna werd de vijand verdreven uit de batoe's van het hoofd van Petai; de versterkte negorijen Kolo-oy-Nenny en Toewah-Selikki werden verbrand, als ook de batoe Noea Taus; maar geen vijand werd meer ontdekt.

„Eenige te Pariti zijnde hoofden van Malo en een zendeling van het digt bij Soeni Leo liggende Passi kwamen zich daarna aanmelden om hunne hulde te bewijzen; gelijke stap werd van de zijde van Manoebait gedaan, terwijl de fettor van Oenbalang (E. BONONE) en het hem trouw gebleven krijgshoofd NAC IMOUT in het bivouak aankwamen. Ook twee groot-tomokong's van Petai kwamen met 10 onderhoorigen om vergiffenis smeeken, terwijl de tweede vrouw van BAKIKOOI door des radja's bondgenooten, die tot zijne opsporing waren afgezonden, gevangen werd genomen. Men vernam van haar, dat BAKIKOOI naar Hoenet, een aan den stam Petai behoorenden tuin, was gevlugt, vergezeld door een paar voorvechters. Hij had het voornemen, op onze komst steeds uit te wijken en in holen en bosschen zijne toevlugt te zoeken. De onderwerping van Petai werd, op grond daarvan, slechts voorloopig aangenomen, om vergiffenis te erlangen wanneer BAKIKOOI zou zijn uitgeleverd. Ook aan den ottopaha (krijgsoverste) van Ambenoe, eenen broeder van de vrouw van BAKIKOOI, werd last gegeven, om BAKIKOOI op te sporen. De terugtogt werd nu, na de vernieling der sterkte en eigendommen van BAKIKOOI, en nadat hij verplicht was geworden als eenzaam vlugteling rond te zwerven, over batoe Ika, de verblijfsplaats van den ottopaha van Taikap, een der grootste tegenstanders van het Gouvernement, aangevangen. Na nog eenige kampongs verbrand en tuinen verwoest te hebben, keerde de kolonne, na eene afwezigheid van 15 dagen, te Pariti terug.”

Het blijkt uit eene noot, dat de expeditie tegen BAKIKOOI geslaagd was; want hij liet niets van zich hooren en hield zich voortdurend schuil in de bosschen. In het jaar 1859 is in, zijne plaats, de reeds vermelde ottopaha als fettor van Takaip opgetreden. Later heeft BAKIKOOI te Pariti zijne onderwerping aangeboden en verzocht weder in genade te worden aangenomen. Hij werd den 10 November 1859 te Koepang verwacht, alwaar den vorigen dag reeds drie hoofd-fettors van Sonnebait waren geweest, om hunne onderwerping en gehechtheid aan het Nederlandsche Gouvernement te betuigen.

Zooals wij gezien hebben, bestond ook het plan, om naar Lidak op te rukken en de tuchtiging te herhalen, die met zoo weinig goed gevolg in 1852 had plaats gehad. De kommandant der expeditie oordeelde, in overleg met andere autoriteiten, dat er nog genoegzame tijd overbleef, en ging daartoe te eer over, omdat hij over geheel versche troepen te beschikken had, die of Pariti niet verlaten hadden, of bij Soeni Leo niet in het vuur waren geweest. Wij hebben ons thans bezig te houden met deze Lidaksche expeditie, waarmorent meer uitvoerige bescheiden voor ons liggen.

Alvorens tegen Lidak op te rukken, waartoe men in het einde van September kon besluiten, toen de troepen naar Koepang waren teruggekeerd, werd die radja, door tusschenkomst van den civielen gezaghebber van midden-Timor, te Atapoepoe nog tot onderwerping aangespoord; maar toen hij, in plaats van daaraan gehoor te geven, zich nog meer in staat van tegenweer stelde en zelfs het met ons bevriende Harnenno tot aan het zeestrand afliep en plunderde, werd tot handelen besloten. Het grootste gedeelte van de expeditionaire magt werd naar Java teruggezonden, terwijl twee kompagnien van het 10de bataillon infanterie (Javanen), een gedeelte der Europeanen, 21 in getal, waarvan 12 scherpschutters, 30 Afrikanen, de met geweren gewapende hoornmuziek en twee handmortieren met de noodige bediening en koeli's achterbleven. Den 20 September scheepten deze troepen zich in, en zij kwamen den 21sten te Atapoepoe aan, waar zij tot den 22sten des morgens bleven, om onder bevel van kolonel KROLL op te rukken.

Na eene verkenning werd, tegen den middag van den 22sten, de kapitein HAMERS met twee pelotons en een gedeelte der Afrikanen vooruitgezonden, ten einde bij eene bergpas (Pintoe-Kedoea) post te vatten, daar te overnachten, de kolonne, die den volgenden dag zou vertrekken, af te wachten en vervolgens voor dien dag hare voorhoede uit te maken.

Des morgens ten 6 ure van den 23sten marcheerde de kolonel met de hoofdtroep af; de 1^e luitenant L. F. J. TIMMERMANS, thans kapitein, die het kommando der achterwacht voerde, kon eerst ten 7½ ure volgen, wegens gebrek aan paarden en koeli's tot het vervoer der bagage, ambulance en artillerie. Hij liet de vrachten zooveel mogelijk verdeelen, maar uit dezen gedwongen maatregel, waardoor menschen en dieren te zwaar beladen waren, sproten groote zwarigheden voort, omdat het terrein, zelfs voor den marsch van troepen, hoogst moeijelijk en dor werd bevonden; het was bedekt met steile, barre rotsen, doorsneden van ravijnen en kreupel-

hout, en hier en daar slechts met enkele schaduwrijke boomen afgewisseld. Bovendien was er gebrek aan drinkwater, een der grootste bezwaren, waarmede de bewoner van Timor te worstelen heeft. Twee uren na het vertrek was de weg dan ook bezaaid met weggegoorpen vivres, kisten tot de ambulance behoorende, enz.; met de grootste moeite werd een 20tal Timoresche hoofden en hunne volgelingen door dwang en goede woorden overgehaald, het weggegoorpen op hunne paarden mede te nemen. Na dit oponthoud werd de marsch vervolgd; zwoegend hielden de koeli's het nog twee uren vol, en met moeite kon de luitenant TIMMERMANS hen tot voortgaan bewegen. De nood dwong tot het nemen van een' maatregel, die een officier in een vijandelijk land slechts in den hoogsten nood mag ten uitvoer brengen. De officier van gezondheid 2e kl. HESSIG en de kommandant van de achterwacht wapenden zich met het geweer en de ransels van twee man; de eene helft der wacht moest, ondanks hare vermoeijenis, twee geweren of ransels dragen en de overige manschappen zich met de amunitie en goederen der ambulance beladen. Op deze wijze kwamen de afgematte soldaten en koeli's, tegen 3 ure des middags, op de plaats aan, waar de kolonne twee uren te voren haar bivouak had opgeslagen.

De 1e luitenant-adjutant VAN CATTENBURCH deed eene verkenning, waarbij hij eenige vijanden ontmoette; maar onze troepen werden volstrekt niet verontrust. Na de terugkomst, tegen 6 ure, van de voorwacht, die te ver was doorgemarcheerd, werden de nachtposten uitgezet.

In den morgen van den 24sten begaven onze troepen zich geheel uitgerust weder op marsch. Het terrein, waarover de marsch dezen dag plaats had, was schoon en vlak en leverde weinige zwarigheden op; de troepen bleven dan ook goed opgesloten en de marsch mogt vrij geregeld genoemd worden. Tegen 11 ure vielen eenige schoten bij de voorhoede. Kolonel KROLL gaf daarop den luitenant TIMMERMANS bevel, den rechterflank der kolonne met een peloton te dekken; het terrein was daar sterk met bamboe-doeri begroeid, zoodat men met reden een flank-aanval vreesde; eene sektie werd en tirailleur opgelost, en de overige manschappen van het peloton volgden de kolonne op ongeveer 150 passen van hare flank. De vijand scheen echter niet van voornemen te zijn onze troepen aan die zijde te verontrusten; op grooten afstand zag men integendeel een zeker aantal inlanders, met vrouwen, kinderen en vee, de vlugt nemen door het kreupelhout en de bamboe-doeri.

Verder op den weg stuitte men op eene benting van zwaren steen en boomstammen, maar bij onderzoek bleek, dat zij verlaten was, zoodat de kolonne haar voorbij trok. Een half uur later sloot het afgezonden detachement zich weder bij de kolonne aan. De voorhoede had intusschen een paar bentings ontmoet, bij eene versterkte kampong gelegen, waarop de witte vlag wapperde, die zij genomen had. Na de vereeniging der troepen zond de kolonel KROLL eenige patrouilles uit, ten einde nog eenige kampongs in den omtrek, die zich daar volgens de opgave der gidsen bevonden, te verkennen en te vernielen. Het peloton van den luitenant TIM-

MERMANS nam, zonder slag of stoot, eene vrij groote en goed versterkte kampong, waaruit de vijand, bij de nadering onzer troepen, de vlugt nam. Na deze te hebben vernield en verbrand, vervoegden de uitgezondene detachementen zich weder bij de hoofdkolonne, die intusschen het bivouak te Takissin had betrokken.

Niet lang had zij daar gelegen, of zij werd verontrust door een aanval van den vijand. Begunstigd door het terrein naderde plotseling een aantal inlandsche gewapenden, tegen twee ure in den namiddag, tot op korten afstand van de plaats, waar de onzen gelegerd waren. Maar ofschoon zich aan de rust overgeevende toch waren zij waakzaam. Onmiddelijk werden twee sterke patrouilles uitgezonden, die den vijand met weinig moeite verjoegen. Ter ondersteuning dier patrouilles en om den vijand zoo veel mogelijk afbreuk te doen, zond de kapitein DE SEYFF, chef van den staf der expeditie, den luitenant TIMMERMANS met een peloton voorwaarts in de rigting van den berg Fatouée.

Na ongeveer een uur door een zwaar bedekt terrein gemarcheerd te hebben, stuitte deze officier op eene cirka 200 voet hooge rots, die slechts door eene sleuf van 10 of 12 voet breedte van eene doorlopende rotsketen gescheiden was, en waarop zich eene kleine, doch goed versterkte kampong bevond, aan een' der fettors, TAKAÏSSE genaamd, toebehoorende. Nog verscheidene andere, maar allen vernielde, bontings vertoonden zich aan zijn oog. Na gedane verkenning, bemerkte men dat zich menschen in die sterkte bevonden, en besloot de luitenant TIMMERMANS die zoo mogelijk te nemen. Deze taak was intusschen niet zeer gemakkelijk, want de voorkant der rots was steil en niet beklimbaar. De Europeesche sergeant KOOPMANS ontving bevel, om met 4 man vooruit te gaan, de rots om te trekken en de achterzijde te verkennen, terwijl de luitenant TIMMERMANS met de overige manschappen op 50 passen afstand volgde. Aan de achterzijde gekomen, zag men, dat de rots daar beklimbaar was, en er werden maatregelen tot een' aanval genomen. Onze troepen naderden zoo veel mogelijk bedekt; maar op ongeveer 150 passen afstand van de helling hoorden zij op eenmaal geschreeuw en werden zij met een paar geweeschoten begroet, die door de spits beantwoord werden. De positie van den vijand was sterk, en hadden onze troepen zich in een vuurgevecht ingelaten, dan zouden zij groote verliezen hebben kunnen lijden, daar het terrein aan den kant der onzen geheel open was. De kommandant liet dan ook, onmiddelijk na het vallen van de eerste schoten, den stormmarsch blazen; de benting werd moedig en onverschrokken door onze soldaten beklommen; de vijand wachtte hen niet af, maar sloeg op de vlugt, en de sterkte viel in onze handen, zonder eenig verlies te lijden. De sergeant KOOPMANS en de fuseliers WIROKROMO, SOTROENO, SIJO en RESSOWIJOJO waren het eerst in de versterking, terwijl de luitenant TIMMERMANS met den hoornblazer LATJABAN, korporaal SOETOMERTJOJO en de fuseliers ARBA en LAMOS hen dadelijk volgden. De kommandant gelastte de vernieling van de benting, en terwijl de onzen hiermede bezig waren, hoorden zij eensklaps aan den

voet van de rots een zwaar geweervuur. Sergeant KOOPMANS, die zich op den top bevond, riep: „Luitenant pas op; zij willen ons in den rug aanvallen; ik zie eenige gewapenden dien kant uit.” Door de sterke positie gerustgesteld, begreep TIMMERMANS echter, dat het geweervuur niet op hem gemunt kon zijn. Toch daalde hij met een paar man de benting af; hij ontwaardde in de vlakke, tusschen de bamboe-doeri en de rotsklompen, den 1sten luitenant VAN CATTENBURCH, adjudant van den chef der expeditie, met eenige soldaten, die in het vuurgevecht met den vijand gewikkeld waren.

Het verhaal van de ontmoeting van deze kleine afdeeling en de positie, waarin zij zich bevond, verschilt volgens de lezing, die de heeren TIMMERMANS en VAN CATTENBURCH daarvan geven. De eerste beweert het navolgende. Bij zijne nederdaling zou hij zijn' krijgsmakker toegeroepen hebben: „zijt gij het, CATTENBURCH? Wat voert gij daar uit? Het schijnt dat ge 't warm hebt.” Hij zou een haastig antwoord hebben ontvangen, met verzoek zoo spoedig mogelijk neder te dalen, omdat de patrouille, die uit een korporaal en vier fuseliers bestond, met eene groote overmagt te doen had. Dadelijk beval hij de vernieling van de benting te bespoedigen. Bij het afdalen van de rots werden plotseling eenige schoten gelost, die op TIMMERMANS en den sergeant KOOPMANS gemunt waren. De laatste trok zijn kommandant met geweld achter eene rotspunt en voegde hem toe: „Luitenant pas dan toch op; zij schieten op uw witten hoed; ontdoe u daarvan.” Werkelijk floten een paar kogels over hen heen en stuitten kletterend tegen de rots, waarachter zij zich bevonden. Een oogenblik onthutst, beval TIMMERMANS nu: „voorwaarts, en tirailleur!” De korporaal SOETOEMERTJOJO, de fuseliers ARBA, LAMOS, DJAMAN, ROSSOWIDJOJO, hun kommandant in gevaar ziende, snelden den vijand te gemoet. Deze dappere Javanen dreven na eenige schoten den vijand terug, en nu rukte men naar de zijde, waar VAN CATTENBURCH zich bevond. De versterking trok de aandacht van den vijand, die een groot gedeelte van zijn vuur op haar opende, maar daar zij achter eenige rotsklompen positie nam, retireerde de vijand spoedig. De luitenant VAN CATTENBURCH vereenigde zich nu met TIMMERMANS. Hij had zich geruimen tijd met zijne kleine magt achter eene rots tegen de vijandelijke overmagt staande gehouden. Bij de komst van TIMMERMANS had ieder man nog slechts twee patronen te verschieten, en de aangebrachte tijdige hulp verlost de patrouille uit eene hoogst gevaarlijke positie. Zoo luidt de voorstelling van het feit door den heer TIMMERMANS en zij komt geheel overeen met eene schriftelijke verklaring van den sergeant KOOPMANS.

De luitenant VAN CATTENBURCH beweert daarentegen, dat hij uitgezonden was, om den vijand tusschen twee vuren te brengen, met het doel zoo mogelijk een of meer gevangenen te maken. Zonder iets van den vijand te vernemen, zou hij met zijne patrouille den berg genaderd zijn en met zijne manschappen achter eenige steenrotsen positie genomen hebben, met last om op den vijand te vuren, zoodra hij te zien was. Naauwelijks bezig met het opstellen der patrouille, opende de vijand echter het vuur met

eenige schoten, die onmiddelijk door de onzen werden beantwoord, met het gevolg, dat de vijand, 10 of 15 man sterk, man voor man terug trok door eene opening tusschen twee rotsen, die zich scherp tegen de lucht afteekenden. De vijand zou reeds zoo goed als verdwenen zijn, toen **TIMMERMANS** de andere zijde afdaalde, zoodat er slechts een enkel schot op zeer grooten afstand werd gelost. **TIMMERMANS** zou aan den voet van den berg geene positie hebben genomen, maar onmiddelijk naar het bivouak zijn teruggekeerd, zoodat, bij de goede positie van **VAN CATTENBURCH**, aan geene verlossing uit eenen gevaarlijken toestand te denken viel, te meer niet, omdat de afstand van het bivouak tot de plaats, waar de patrouille was opgesteld, in wier nabuurschap **TIMMERMANS** ageerde, zóó nabij het hoofdkwartier zou geweest zijn, dat de kommandant der expeditie versterking had kunnen zenden, daar hij alle bewegingen kon gadeslaan, als hij dit noodig had geoordeeld. **VAN CATTENBURCH** beweert voorts, dat hij het peloton van **TIMMERMANS** op den top heeft kunnen zien, hetgeen deze ontkent, daar het terrein bedekt was; terwijl kolonel **KROLL** insgelijks de beide detachementen uit het oog moest hebben verloren, daar hij anders **VAN CATTENBURCH** wel versterking zou hebben toegezonden.

Hoe nu de toedragt dezer gebeurtenis moge geweest zijn, zeker is het dat onze troepen gelukkig naar het bivouak terugkeerden. Zij hadden hunne munitie verbruikt en waren zeer vermoeid, daar zij van des morgens 6 ure tot des middags 4 ure in beweging waren geweest. De luitenant **VAN CATTENBURCH** had eene ligte wonde aan het linker-schouderblad bekomen. De officieren en manschappen begaven zich naar hunne hutten en onze troepen werden dien dag niet verder verontrust.

Den volgenden morgen ten 6 ure marcheerde de kolonne af naar het werkelijke verblijf van den radja van Lidak, die zich op de vrij hooge rotsachtige bergketen Toekanene versterkt had, welke van het bivouak zichtbaar was. Het terrein was hier minder begaanbaar en meer geaccidenteerd. Nadat eenige verlaten woningen verbrand waren, kwamen de onzen, tegen omstreeks 8 ure des morgens, aan den voet van den bergrug, waarop de vijandelijke hoofdbenting gelegen was. Onze voorhoede geraakte dadelijk in gevecht, en de kolonel gaf onmiddelijk last den aanval door te zetten. Moedig beklom de voorhoede, met de helft der Afrikanen, het bijna loodregte smalle pad, dat naar boven voerde. Met handen en voeten moest men zich als het ware naar boven hijschen, om den vijand te naderen, die achter rotsklompen, opgeworpen borstweringen, uit bergholen, versterkte kampons en achter boomen, zijn vuur opende. Van weérszijde werd gedurende ruim drie uren hevig gestreden. De kapitein **HAMERS** en twee Europeanen werden gekwetst; drie man, een inlandsch korporaal, een fuselier en een inlandsch bediende sneuvelden. Om de voorhoede te ondersteunen, werden twee pelotons afgezonden. Omstreeks tien ure werd de kruin van den berg bereikt. De vijand trok zich nu westelijk terug en had het voordeel van zich achter eene zware rotsklomp geheel bedekt te kunnen opstellen, die tweemaal bestormd werd, maar door de loodregte wanden

niet te beklommen of om te gaan was. Daardoor verplicht den aanval te staken, moest men zich vergenoegen met de vernieling van den levens- en watervoorraad van den vijand en het verbranden zijner kampong's.

De reserve bevond zich aan den voet van den berg. Zij was, onder bevel van den luitenant **TIMMERMANS**, belast met de dekking van een dertigtal gekwetsten en de bagaadje, die in eene halve maan aan de zwakste zijde werd opgesteld, terwijl eene tirailleur-linie onder den 2^{den} luitenant **VAN PABST** werd vooruitgeschoven. De wapens der geblesseerden werden aan de hoornblazers en de artillerie uitgegeven, en op deze wijze eene genoegzame magt bijeengebragt om den vijand het hoofd te kunnen bieden, indien hij den berg mogt afdalen. Hij liet onze reserve echter ongehindert, zoodat **TIMMERMANS** een inlandsch sergeant en 6 fuseliers bij den 2^{den} luitenant **MEKERN** kon detacheren, ten einde hem in zijne hoogst moeilijke, gevaarvolle en welvolbrachte taak, om de gewonden weg te voeren, behulpzaam te zijn en te dekken.

Tegen 12 ure liet de kolonel verzamelen blazen, en de in het vuur zijnde troepen trokken op de reserve terug. **TIMMERMANS** kreeg order met twee pelotons en de luitenants **VON BELOW**, **VAN PABST** en **COBLIJN**, verder op eene geschikte bivouakplaats te zoeken, ten einde daar den nacht door te brengen. Na omstreeks een uur gemarcheerd te hebben, kwamen zij aan eene plek, die hun geschikt voorkwam, hoezeer zij op korten afstand gelegen was van de hoofdbenting, waar des morgens gestreden was. De luitenant **TIMMERMANS** koos die plek, omdat zich aldaar een pantjoeran (waterbron) bevond, volgens het zeggen van den gids het eenige water, uren ver in den omtrek. Eene hut voor de geblesseerden werd dadelijk opgeslagen en het terrein zooveel mogelijk schoongemaakt; de werkzaamheden werden gedekt door eene tirailleur-linie, gekommandeerd door den 2^{den} luitenant **VAN PABST**. Twee uren daarna kwam de kolonel met de geheele kolonne en de geblesseerden aan.

Opmerkelijk is het, dat in het officiële jaarlijksche Verslag van den Minister van Koloniën over 1857 volstrekt geene melding wordt gemaakt van een' aanval, dien de vijand hier op onze troepen gedaan heeft. Waarom dat stilzwijgen? Is het toe te schrijven aan de vrees, dat er uit zou blijken, hoe de Timorezen volstrekt niet zoo ontmoedigd waren, als men het wil doen voorkomen, maar veeleer stoutmoediger waren geworden, en dus het doel van den togt volstrekt niet is bereikt? Of is daarvoor eene andere reden, te zoeken in de betreurenswaardige gebeurtenissen, die later hebben plaats gegrepen en haren oorsprong hebben genomen in een wapenfeit, dat op dit bivouak voorviel? Heeft men gemeend daarover te moeten zwijgen, zoolang eene procedure aanhangig was, waarin de eer van twee officieren van het Indische leger zoo zeer was betrokken? Wij weten het niet, maar wij verzoeken onze lezers bijzonder te letten op de episode der expeditie onder den kolonel **KROLL**, die wij thans zullen verhalen, niet zoo zeer om het gewigt van het wapenfeit zelf, als wel om de gevolgen die het gehad heeft.

De kolonne kwam dan in het bivouak.

De troepen werden er op de volgende wijze in eene karrée opgesteld: in

het front het detachement Afrikanen, regts de 2e kompagnie, links de 5e kompagnie, achterwaarts het detachement Europeanen. De hut der geblesseerden, artillerie en bagage, bevonden zich op omstreeks 25 passen achter den linkervleugel der vijfde kompagnie: en op ongeveer 200 passen van deze flank was de bron. Daar waren twee schildwachten geplaatst, een bij de bron, een meer achteruit, om de kommunikatie open te houden met de, op 150 passen daarachter geplaatste, wacht van 25 man, onder bevel van den sergeant WITTEBROODT. Het terrein tot aan de bron was geheel open, maar verderop met bamboe doeri begroeid, zoodat de schildwacht bij de put; de inlandsche soldaat SEKREMAN, geen verder uitzigt had.

Het was ongeveer 4 ure des middags; de geweren stonden aan rotten; officieren en manschappen rustten uit van de vermoeijenissen van den strijd; TIMMERMANS stond rustig bij het front, in een gesprek gewikkeld met den 1sten luitenant MUTERS. Plotseling riep de schildwacht: „in het geweer!” want eene groote vijandelijke magt, op ongeveer 400 man geschat, was ongemerkt door de bamboe doeri het bivouak genaderd en werd eerst bemerkt, toen hij onder een luid gegil het vuur tegen de onzen opende. TIMMERMANS snelde naar zijne kompagnie, en op het zelfde oogenblik kwam de kapitein DE SELFF uit de hut van den kolonel aanloopen, en gelastte hem, met een peloton onmiddelijk van de linkerflank en tirailleur voorwaarts naar het bedreigde punt te gaan. Hij snelde naar het front van de vijfde kompagnie en riep zijne manschappen toe: „wie uwer is nog niet in het vuur geweest?” De sergeant BLOM antwoordde: „wij nog niet, luitenant, de 4de sektie.” In verband met de manschappen der wacht, die deze stelling reeds hadden ingenomen, verspreidde hij de zijnen en tirailleur, maande hen aan bedaard te blijven liggen en vóór zijn kommando niet te vuren.

De aanval van de Lidakkers was echter zoo onverwacht geweest, dat toen de woeste horde in massa deboucheerde, eenige soldaten en koeli's, die zich bij de bron bevonden, den tijd niet hadden om zich uit de voeten te maken. TIMMERMANS riep hun toe, zich in de looppas achter het peloton te retireeren, maar deze omstandigheid belette de manschappen dadelijk vuur te geven, terwijl de vijand hen hevig beschoot. Een groot gedeelte van de 4^e sektie bestond uit zeer jonge soldaten, die nog niet in het vuur waren geweest, en hun, benevens eenige manschappen van de wacht, beving eene panischen schrik, zoodat zij, op een paar man na, tot in de nabijheid van de reserve retireerden. Zij sloegen op de vlugt en zochten een goed heenkomen. TIMMERMANS bleef in zijne gevaarlijke stelling stand houden, met de weinige dapperen, die aangemoedigd werden door het voorbeeld van hunnen onversaagden aanvoerder. Met zijn hartsvanger zwaaijende, begaf hij zich, ofschoon zonder gewenscht gevolg, onder den drom der vlugtende manschappen om hen tegen te houden; hij bleef met enkelen aan het lood van den vijand blootgesteld, die verder en verder voorwaarts rukte. Op dit haghelijk oogenblik riep hij den kapitein DE SELFF, die achter de tirailleur-linie stond, toe, hem versterking of assistentie te zenden.

DE SELFF was met eenige Europeanen en enkele manschappen der 5^e kompagnie, die hij in der haast verzameld had, en waarbij zich ook later de resident van Timor FRAENKEL, die de kolonne vergezelde, gevoegd had, naar het bedreigde punt gesnel, doch bevond zich op het oogenblik, toen de vlugtende manschappen ter zijner hoogte kwamen, nog op ongeveer 30 passen achter den linkervleugel van TIMMERMANS, bij een daar alleen staanden boom, naar de zijde van den vijand gekeerd. Hij riep de vlugtende manschappen met luide stem toe: „Geef acht, peloton!” of „bataillon!” Onmiddelijk gaf hij den luitenant VAN CASTEREN bevel, met zijn peloton voorwaarts te rukken, dat hij en tirailleur voor TIMMERMANS en zijne vijf of zes overgebleven manschappen verspreide. VAN CASTEREN dreef op dit punt met zijn peloton den vijand terug en belette hem voorwaarts te dringen. TIMMERMANS maakte hiervan gebruik, om met een gedeelte der manschappen van de sektie, welke met hem waren blijven stand houden, tot aan de reserve in de looppas te retireren, waar de luitenant VAN PABST met zijn peloton stond. Hier herzamelde hij zijne gevlugte manschappen en versterkt met nog eenige Europeanen, welke zich bij hem aansloten, trok hij dadelijk weder voorwaarts en spoedde zich, op het geroep van den sergeant der wacht WITTEBROODT, naar die zijde, welke het hevigst was aangevallen en versterking noodig had, welke versterking te meer noodzakelijk was, omdat de geblesseerden, waarvan de hut daarachter stond, anders gevaar liepen. Hij ging hierbij langs den kolonel, die op het geweervuur toegesnel was en met den Afrikaanschen sergeant COBET, op ongeveer 40 passen, achter het midden der tirailleurlinie stond, van waar de kolonel met eene karabijn, die de sergeant telkens voor hem laadde, de helling van den berg beschoot. De manschappen van TIMMERMANS hielden nu moedig stand en openden hun vuur op den vijand, die reeds tot op korten afstand van de tirailleurlinie was doorgedrongen. Slechts een oogenblik daarna stortten de flankeur BOSSÉ en de sergcenten WITTEBROODT en BLOM zwaar gewond ter aarde. TIMMERMANS riep den eersten toe: „Qu'as tu, BOSSÉ?” waarop deze antwoordde: „Oh! lieutenant, j'ai mon compte; je n'en puis plus.” Op hetzelfde oogenblik bijna kwamen de fuseliers SECREMAN en SANO naar den luitenant toe; de eerste had twee schoten in den linkerarm gekregen, stelde hem zijn geweer ter hand en vroeg vergunning, om zich naar den officier van gezondheid te mogen begeven. SANO, die een schot in den hals had bekomen, kwam zich even eens aanmelden en verzocht om zijn geweer, dat op den grond gevallen was, te laten wegnemen, dewijl het anders in 's vijands handen zou vallen.

De kolonel KROLL, die op 40 passen afstand van een en ander ooggetuige was, riep TIMMERMANS toe, de geblesseerden naar de ambulance te laten brengen; deze geleidde een hunner bij den arm uit het gevecht, en trad naar den kolonel toe. KROLL vroeg hem, hoe de zaken stonden, en ontving ten antwoord, dat de vijand niet lang meer stand zou houden; de kolonel gelastte hem evenwel naar de 2^e kompagnie te gaan, die de geheele ruimte van het terrein van de kampplaats verwijderd was, en voor alle zekerheid

een peloton met den luitenant HAUS tot versterking te gaan halen. TIMMERMANS kwam langs de hut der geblesseerden, terwijl hij den luitenant VAN PABST, die bij de reserve stond, toeriep: „ik moet weg; houd gedurende mijne afwezigheid een oog op mijn peloton en de geblesseerden.” Langs de hut komende, werd hem door Dr. HESSIG toegevoegd: „TIMMERMANS, de kogels vliegen door de hut; het wordt mooi gevaarlijk voor de arme geblesseerden.” De aangesprokene antwoordde: „ik kan er niets aan doen.” Verder ontmoette hij midden in het bivouak den 2^{den} luitenant COBLIJN, die met zijne artilleristen bezig was munitie en mortieren te verzamelen en hem toeriep: „Nu TIMMERMANS, het regent nog al kogels; daar slaat er juist een weder naast mij aan; 't is hier niet frisch!” Bij de 2^e compagnie gekomen, riep TIMMERMANS den luit. HAUS, bragt hem de orders van den kolonel over en begaf zich dadelijk met hem en het gevraagde peloton naar de 5^e compagnie. Toen hij hier aankwam, was de vijand reeds op de vlugt geslagen en werd door onze manschappen vervolgd. Drie door de hulptroepen gesnelde koppen hadden hem doen afdeinzen. Daar de aangebrachte versterking nu niet meer noodig was, bedankte de kolonel den luitenant HAUS en liet kort daarna verzamelen blazen. Op dit signaal werd de vervolging van den vijand gestaakt en ieder hernam zijne vorige stelling.

De uitslag van dit gevecht schijnt voor dat oogenblik beslissend te zijn geweest. Voor den nacht werden de noodige maatregelen genomen. Bij het aanbreken van den volgenden dag was de vijand geweken, die bij den terugtogt nog een gevoelig verlies leed, zoodat hij tot eene snelle vlugt gedwongen was en twee zijner vele gekwetsten in handen der onzen had gelaten.

Volgens het regerings-verslag over 1857, waarin, gelijk wij reeds zeiden, van het geheele door ons vermelde wapenfeit met geen woord wordt gewag gemaakt, was de vijand gedemoraliseerd. Dit blijkt in geen deele uit hetgeen wij zoo even, volgens ooggetuigen, hoorden verklaren. Toch besluit het Verslag met deze hoogklinkende woorden:

„Zijne demoralisatie bleek, toen men op den verderen terugtogt voor de groote versterkte kampong kwam van den tomokong LAI WALEH, die in 1852 een der bitterste vervolgers was geweest van den luitenant ter zee VAN DER DOES. Naauwelijks toch werd de nadering van een paar afgezonden pelotons bespeurd, of de vijand verliet de sterkte, liet zich in de ravelijnen afglijden en wist zich bij tijds uit de voeten te maken. Nadat de kampong vruchteloos doorzocht was, werd zij verbrand. Ten 9 ure des avonds van den 26sten September werd Atapoepoe, zonder verdere ontmoetingen, door de troepen weder bereikt.”

De heer TIMMERMANS deelt ons den stand van zaken geheel anders mede. Wij lezen het navolgende in het door hem gegeven verhaal:

„Door het groot aantal geblesseerden en het ontoereikende der transportmiddelen, dat reeds bij den afmarsch van Atapoepoe bestond, waren wij genoodzaakt al het minder noodige te vernielen.

„Na het verdeelen der overgeblevene reserve-patronen, werden alle ledige patroonkistjes verbrand, evenzoo ging het met de drinkvaten, niet geheel noodzakelijke vivres, de veldmatrassen, randfels en andere goederen der officieren, enz. Daarenboven stelden die officieren hunne paarden en bedienden ter dispositie. Op deze wijze werd er nog zeer gebrekkig in de behoefte voorzien, althans als men nagaat, dat voor elk geblesseerde slechts twee afgematte koeli's daardoor disponibel werden.

„De afmarsch echter moest plaats hebben en geschiedde dan ook tegen omstreeks 6 ure.

„Mij werd het kommando der voorwacht opgedragen, daarop volgden onmiddellijk de geblesseerden door een peloton beschermd.

„Het moeilijke terrein, de omstandigheden waarin wij verkeerden en de mogelijkheid van een aanval waren oorzaak, dat de marsch slechts langzaam kon plaats hebben; een bewijs hiervan is dat circa de helft der geblesseerden steeds bij mijne wacht opgesloten bleven; bovendien was het terrein zoodanig, vooral met bamboe-doeri, begroeid en rotsachtig, dat ik, die mij steeds aan de spits bevond, ter nauwernood mijne manschappen kon overzien. Door een ongelukkig toeval dwaalde een gedeelte der geblesseerden, de bagage en de artillerie af. De oorzaak hiervan was, dat de officier, die met de zorg der geblesseerden belast werd, denkkelijk door misverstand de hem toegevoegde gidsen van zich liet verwijderen; dit liep echter gelukkig af, en na een korten tijd rejoigneerden zij ons weder op het hooren der geblazene signalen.

„Nog een paar verlatene kampongs werden er onder weg verbrand, en na eenen onbegrijpelijk zwaren marsch van 12 uren, bereikten wij tegen het vallen van den avond eenige verlatene Chinesche huizen. Buitengewone afmatting der soldaten en vooral der koeli's, die bij hunne vrachten nedervielen, deden mij, op verzoek van den doktor HESSIG, besluiten, tot dekking onzer kameraden, bagage, artillerie en ambulance, om met 4 pelotons achter te blijven; intusschen was de kolonel met zijn staf en het overige gedeelte der kolonne naar Atapoepoe doorgemarcheerd.

„Den volgenden morgen ten 5½ ure begaven wij ons naar gemelde plaats op marsch en kwamen aldaar tegen 8 ure met alles behouden aan.

„Den 28 September werden de troepen weder geëmbarkeerd, ten einde naar Java te stevenen.”

Nemen wij het regerings-verslag ter hand, dan lezen wij daarin het volgende, als de uitkomst der expeditie op Timor:

„Deze togt naar Lidak kostte ons 4 dooden, 31 zwaar en ligt gewonden, waaronder de kapitein HAMERS, terwijl de luitenants MUTERS, VAN CASTEREN en VAN CATTENBURCH schampschoten bekwamen.

„Bij besluiten van 31 Oktober en 6 December 1857, no. 26 en 4, magtigde de Gouverneur-Generaal het militair departement, om bij dagorder's Gouvernements tevredenheid te betuigen aan de officieren, onder-officieren en manschappen, die deel genomen hadden aan de krijgsverrigtingen in de maanden Augustus en September 1857 tegen den fettor van Takaip, van

het landschap Sonnebait, en in het landschap Lidak (Timor), en meer bijzonder aan hunnen aanvoerder, den kolonel der infanterie L. J. KROLL; terwijl aan het marine-departement werd opgedragen, om aan de kapitein-luitenants ter zee A. A. DE VRIES en J. J. WESTEROUEN VAN MEETEREN, respectievelijk bevelhebbers van 's rijks stoomschepen *Amsterdam* en *Merapi*, en aan de verdere officieren, onder-officieren en manschappen, de tevredenheid van den Gouverneur-Generaal te betuigen voor hunne ijverige medewerking en bewezen diensten, gedurende en bij de plaats gehad hebbende expeditie naar Timor. Ook den resident van Timor, S. G. F. FRAENKEL, werd 's Gouvernements tevredenheid betuigd, voor zijne ijverige medewerking en verrigtingen te dezer zake.

„De naaste gevolgen dezer expeditiën waren, dat de fettors van Oemat-tan en Amfoang hunne hulp aanboden, en onderwerping aan het bestuur op Timor en dat ook de keizer van Groot-Sonnebait blijken gaf van ontzag en eerbied voor ons Gouvernement. De radja van Lidak deed aldra pogingen, om vergiffenis te bekomen en zich aan ons Gouvernement te onderwerpen, ten gevolge waarvan hem in December de verzochte vergiffenis geschonken werd.”

In eene noot wordt nog het navolgende medegedeeld: „Deze radja legde in den aanvang van 1858 zijn gezag neder, en werd door een nieuwen radja vervangen, die het Nederlandsch Indisch Gouvernement als zijnen opperheer erkende.”

De officieren en manschappen, die zich bij deze gelegenheid hadden onderscheiden en die zware ontberingen verduurd, moed en onversaagdheid aan den dag gelegd en op nieuw den zoo eervollen naam van ons Indisch leger verhoogd hadden, werden gedekoreerd of eervol vermeld. Het leger was trotsch op zijne broeders, die, hoe ook de politieke uitkomst mogt wezen, welke geheel buiten hunne magt lag, toch op nieuw bewijzen van volharding, standvastigheid, moed en beleid gegeven, en daardoor eene eervolle bladzijde te meer in de geschiedenis van ons krijgswezen in Nederlandsch Indië geschreven hadden. Zonder de onverschrokkenheid, de trouw en het geduld onzer braven, is rust noch orde in Indië denkbaar: de krijgsmans is er de pionnier der beschaving, want eerst nadat het Nederlandsch gezag behoorlijk geëerbiedigd wordt en veiligheid voor leven en goed bestaat, kan in den Indischen archipel het werk des vredes met Europeesch beleid, kapitaal en vlijt worden aangevangen. Groote vreugde verwekte daarom dan ook de onderscheiding, die velen weder ten deel viel.

Diep en bitter daarentegen was de teleurstelling, welke den heer TIMMERMANS trof, toen hij, na eenigen tijd tot kapitein bevorderd, zag, dat hij niet tot de gelukkigen behoorde, voor wie eene welverdiende belooning was weggelegd. Reeds drie expeditiën had hij medegemaakt, namelijk naar Palembang in 1849 en 1850, naar de Lampongsche distrikten in 1856 en thans naar Timor; altijd had hij zijn pligt en meer dan zijn pligt gedaan, en nog schitterde het, door alle militairen zoo zeer begeerde, „voor moed,

beleid en trouw" niet op zijne borst. Als "inlandsch kind" (te Samarang geboren), gevoelde hij nog dieper het hem nu aangedane onregt. Zijne krijgsmakkers gaven hem hunne verbazing op ondubbelzinnige wijze te kennen, want de bewijzen liggen voor ons, dat hij algemeen werd geacht. Hij besloot tot het rigten van eene reklame, bij eerbiedig adres, aan den Koning, dat hij, met verzoek tot doorzending en vergezeld van eene toelichting, benevens certificaten van zijne wapenbroeders, opzond.

Hij meende zijne aanspraken te mogen gronden op drie feiten, als: 1°. het nemen van eene, door den vijand bezette, sterke positie; 2°. het ontzetten van een' officier, een' Europeesch korporaal en vier inlandsche soldaten, die zonder zijne tijdige hulp in 's vijands handen zouden gevallen zijn, en 3°. voornamelijk op het verdedigen van het, door onze troepen op den 25 September 1857 betrokken, bivouak en het terugslaan van den aanvallenden vijand, in vereëning met den 2^{en} luitenant der infanterie VAN CASTEREN, die gedekeerd was. De heer VAN CATTENBURCH betwistte, gelijk wij gezien hebben, de juistheid van het tweede feit, en drong bij den heer TIMMERMANS, in eene, tusschen hen gevoerde, korrespondentie, ten sterkste aan, op zijn verzoek terug te komen, daar hij hem vertrouweljk mededeelde: "dat kolonel KROLL van oordeel was, dat hij geene belooning verdiende, dat deze dit bewijzen zou en dat deze hem den raad gaf, die reklame niet te doen, *vermits hij anders verplicht zou zijn, iets ten nadeele van den heer TIMMERMANS bekend te stellen.*"

Nog dieper gekrenkt door deze mededeeling, die hem regtstreeks in zijne eer trof, volhardde de heer TIMMERMANS integendeel met meer ernst in zijne aanvraag, en voorzag zich op nieuw van een tal certificaten van de heeren VAN CASTEREN, VAN PAEST, de sergeanten WITTEBROODT, BLOM en KOOPMANS, en van een aantal andere onder-officieren en soldaten, die aan de expeditie hadden deelgenomen.

In den morgen van den 4 Julij 1858 werd de toenmalige kapitein bij het 7^e bataillon infanterie bij den bevelhebber van het leger ontboden. De generaal gaf hem te kennen, dat aan zijn verzoek *niet* kon worden voldaan. Toen hij de reden verlangde te weten, werd hem het advis van den kolonel KROLL voorgelezen, waarbij de zware beschuldiging, "*dat hij lafhartig voor den vijand op de vlugt was gegaan,*" kenbaar werd gemaakt. Met verontwaardiging gaf de diep gegriefde officier te kennen, dat hij het schrijven van den kolonel KROLL "*voor logen en lastertaal*" hield, en dat hij zich voor een krijgsraad wenschte te begeven, ten einde zijne onschuld te bewijzen. Hij maakte onmiddellijk al het voorgevallene publiek. Twee dagen later vroeg de waarnemende chef van den generalen staf hem op nieuw, of hij bij zijn voornemen bleef, waarop hij verklaarde, ten stelligste te blijven volharden. Na veel over- en wedschrijven, werd hem officieel door zijn' bataillonschef, den overste HAPPE, het advis van den voormaligen chef van de Timorsche expeditie overgelegd, hetgeen wij hier bij extrakt laten volgen:

SOERABAJA, 16 Junij 1858.

Het is natuurlijk een der aangenaamste pligtvervullingen van een chef, om met lof en naar

waarheid over zijne ondergeschikten te kunnen rapporteren, maar daarentegen is het smartelijk en pijnlijk, indien hij genoodzaakt wordt het tegendeel te moeten getuigen, gelijk dit met den 1sten luitenant TIMMERMANS, in den namiddag van den 25 September 1857, het geval was.

Zoodra de *wacht, die bij de bron* was geplaatst, werd aangevalln, *gelastte ik den kapitein IMMINK met twee pelotons onmiddellijk voorwaarts te gaan*, om de aangevalln wacht te ontzcten en den vijand te verdrijven; ik volgde onmiddellijk, alleen de Afrikaansche sergeant COBET was bij mij; de pelotons losten zich onmiddellijk op en tirailleur, en vonden kort daarna *meer tegenstand dan zij verwacht hadden, waardoor verscheidene manschappen terugweken* en eenigen mij voorbij liepen zonder mij te zien; doch een der eersten, die met een onbeschrijflijke vaart terug en mij voorbij liep, was de toenmalige 1ste luitenant TIMMERMANS.

Verscheidene der manschappen hield ik staande, bragt hen weder in het vuur, en onmiddellijk *nog een peloton*, ter ondersteuning der reeds in het gevecht gewikkelden, genomen en de *verdere leiding aan den kapitein, chef van den staf, opgedragen hebbende*, werd de vijand spoedig naar alle zijden met verlies teruggedreven.

Dat ik diep verontwaardigd was over het gedrag van dien officier, behoef ik U. E. wel niet te zeggen, doch medelijden met eene niet reeds gelukkige familie, en het pijnlijke om van een officier zoo iets te moeten zeggen, hebben mij teruggehouden U. E. hiervan te rapporteren, hopende dat hij, bij de eerstvoorkomende gelegenheid, zou trachten, dat zoo ontijdig wegloopen nit te wisschen; want ik kan U. E., op mijn eer en den eed van trouw aan den Koning afgelegd, getuigen, dat ik nog nimmer zulk een loopen heb gezien; de sergeant COBET zeide mij: ini toch ada salah sekidiet. *Daar de 1e luitenant TIMMERMANS nog al bijziende is, heeft hij mij zeker niet gezien*; anderen hebben het mogelijk in die beweging niet opgemerkt; doch na afloop heb ik het in vertrouwen aan den kapitein de SEYFF gezegd; *aan den luitenant TIMMERMANS heb ik persoonlijk gezegd*, in tegenwoordigheid van den chef van den staf: dat een braaf soldaat nooit als een dolleman voorwaarts liep, om daarna nog sneller terug te keeren, doch bedaard en met overleg vooruit — maar ook nooit een pas terug doet, en dat een officier des te meer aldus handelen moet.

En enz.

Ik zal mij onthouden van in verdere beschouwingen, dezen officier betreffende, te treden, maar zoo laf en onbeschaamd is voorbeeldeloos.

Vroeger zag ik ook wel eens, dat men zich ongemerkt aan het grootste gevaar onttrok, maar bij hem was het geen loopen meer, maar een ongelooflijk springen om in het bivouak te komen.

En hiermede vermeen ik Uwe Excellentie voldoende te hebben ingelicht.

Bitter grieft het mij, genoodzaakt te zijn aldus te moeten handelen; mogelijk ware het beter geweest, onmiddellijk in deze met allen ernst te handelen; doch nimmer zou ik mij hebben kunnen voorstellen, hij of iemand zoo onbeschaamd kon zijn.

De kolonel, enz.

Den 11den Augustus 1858 verzocht nu de kapitein TIMMERMANS om, ingevolge art. 47 van de provisionele instructie van het Hoog Militaire Geregthof, zich ter purge te mogen stellen, nadat zijn verzoek van den 1sten dier maand, om voor een' krijgsraad te mogen verschijnen, door den auditeur-militair was ter zijde gesteld, op grond dat daartoe geene termen bestonden. Zijn later verzoek werd toegestaan, en de beschuldigde diende eene memorie in, waarbij hij de beweringen van den kolonel KROLL wederlegde, een tal van certificaten overlegde, en de navolgende getuigen in zijne zaak verlangde te doen hooren:

De kapitein DE SEIFF, de 1ste luitenants VON BELOW, MUTERS, VAN CASTEREN, HAUS, COBLIJN, de 2de luitenants VAN PABST, MEKERN, de officier van gezondheid 2^e kl. HESSIG, de aspirant-betaalmeester ROEBIJ.

De adjudant-onderofficier VON BALUSECK, de sergeanten WITTEBROODT, BLOM, KOOPMANS, ROHLVES, DE GRAAF; de korporaals LAMMERTSMA, MEIJER,

PINO-POST, VEGTER, MATHESING, FRANK, TER WOERD, MAJOOR, VOGEL; de flankeurs KOOIJ, BOELEN, WIJTHOFF, SCHOENMAKERS, GRASHUIS, BOSSÉ; de artilleristen HEILEN, AGTERBERG, KLERK.

Voorts *alle* inlandsche onderofficieren en manschappen, die zich tijdens de Lidaksche expeditie bij de 5de compagnie, 10de bataillon, infanterie bevonden, voornamelijk de navolgenden:

De sergeanten SOERODONGSO, TJENEY; de korporaals SOETOMERDJOJO, DJOSMITTO, SIDIX; de hoornblazer LATJABAN; de fuseliers WIROKROMO, SEKREMAN, SANO, SANOEN, ARBA, RESSOWIDJOJO, SAHIL, LAMAS, SOTROENO, KASAN DI KROMO, SONGO DI WONGSO, DIPOTROENO, REDJOLEKSONO, REBO, SO-WIDJOJO, PRONAYO, PENTJAL, SETRODRONO, TOLEXONO, KROMO SENTIKO, SIDIN, NOJODRONO, KARIODRONO, SABAN, SOEROSENTIKO, SOSMITTO, PANOET.

Benevens de volgende fuseliers der 2de compagnie:

MERTOLEKSONO, TJODRONO, RONOWIDJOJO en PRAWIRIO-SENTONO.

Op den 16^{den} September 1858 verscheen de beklagde voor officieren-kommissarissen, door den auditeur-militair in de eerste militaire afdeeling op Java in deze zaak benoemd. De verhooren werden geregeld afgenomen; de kolonel KROLL werd zelf gehoord en de getuigen gekonfronteerd. Alle getuigen, zonder onderscheid, gaven te kennen, dat hier alleen aan eene dwaling te denken was, daar de verstandhouding tusschen den beklagde en den kolonel goed was geweest, maar dat TIMMERMANS was een dapper en algemeen goed gezien officier, wiens miskennis, thans ondervonden, bij superieuren en inferieuren verbazing had verwekt. De meest vleijende verklaringen werden ten zijnen opzichte afgelegd, en een ieder, die deze getuigenissen doorbladert, moet er verbaard over zijn, dat de kolonel KROLL zijn beweren zoo hardnekkig volhield en ook nu nog volhoudt. De zaak trok algemeen de aandacht en belangstelling, en met gespannen verwachting zag men naar het vonnis uit, dat den 22sten Januarij 1859 in vollen kriegsraad te Weltevreden werd uitgesproken.

De uitslag was eene schitterende voldoening voor den heer TIMMERMANS. De kriegsraad nam, bij zijn vonnis, tot aan de 27 eerste overwegingen, in zeer vleijende bewoordingen, waar dit te pas kwam, de feiten stiptelijk aan zooals het relaas van den aanval op 25 September 1857 door den beklagde zelve was gegeven, en zeide vervolgens:

27. Dat uit de boven uiteengezette wettig bewezen feiten overtuigend blijkt, dat de gelukige afloop van het gevecht, op den namiddag van den 25sten September 1857, die door het zoo onverwachte en woeste aanrukken van den vijand, en door de vlugt van een groot aantal manschappen, ten gevolge waarvan de regtervlengel ontbloot werd, aanvankelijk ten nadeele der onzen scheen uit te zullen vallen, te danken is aan den beklagde en aan den getuige VAN CASTEREN, die, onverschrokken en bedaard hunne manschappen tegen den vijand aanvoerende, dezen met verlies op de vlugt hebben geslagen.

28. Dat uit het gehouden geregteijk onderzoek verder wettig en overtuigend blijkt, dat de door den gewezen kommandant der Timoresche expeditie den kolonel KROLL, in zijne missive dato 16 Junij La. C. geheim (de klagte), uiteengezette feiten niet met de waarheid overeenkomen.

29. Dat de kolonel KROLL toch in die missive beweert en bij zijn verhoor met eede bevestigd heeft, dat hij den kapitein IMMINCK bij het begin van den aanval gelast heeft, om met 2 pelotons voorwaarts te gaan, ten einde de aangevallen wacht te ontzetten en den vijand te ver-

drijven, terwijl dit beweren ten stelligste wordt tegengesproken, zoowel door den beklagde, als door de beëdigde verklaringen der getuigen VAN CASTEREN, VAN PABST, VON BELOW, VAN BALUSECK, KOOPMANS en DE SEIJFF.

30. Dat bovendien uit de beëdigde verklaring der getuigen SOETOMERDJOJO, ARDA, KOOPMANS, PENTJAL, VEGTER, DE GRAAF, VAN CASTEREN en VAN PABST blijkt: dat de kapitein IMMINK dadelijk bij het begin van den aanval het terrein heeft verlaten en zijne kompagnie, die zich onmiddelijk in het vuur begeven heeft, zonder eenig bevel aan de leiding zijner ondergeschikte officieren heeft overgelaten.

31. Dat de kolonel wijders in de bedoelde missive beweert en bij zijn verhoor onder eede berestigd heeft, dat hij de verdere leiding van dat gevecht aan den kapitein DE SEIJFF heeft opgedragen, terwijl dit beweren ten stelligste wordt tegengesproken, niet alleen door den beklagde maar ook door den kapitein DE SEIJFF zelve, die, zoowel bij zijn eerste verhoor, als later bij de konfrontatie, onder eede heeft verklaard met enkele manschappen gedurende het gevecht te hebben geageerd, en niet af te weten van eenige leiding welke hem door den kolonel KROLL zou opgedragen zijn, hoedanige leiding ook bij eenen zoo onverwachten aanval van den vijand en de daarop gevolgde schermutseling moeijelijk kon te pas komen.

32. Dat de onjuistheid der, in de door den kolonel uitgebragte klagte gestelde, feiten bovendien blijkt uit de beëdigde verklaring van den sergeant COBET.

33. Dat toch, terwijl de kolonel in de klagte bepaald opgeeft dat de sergeant COBET, ziende, dat de beklagde met een onbeschrijflijke vaart terugtrok, zou gezegd hebben: „ini toch salah sedikiet”, genoemde sergeant, zoowel bij zijn eerste verhoor als bij zijne konfrontatie met den beklagde, te kennen heeft gegeven, de bedoelde woorden wel is waar na den afloop van het gevecht binnen 'smonds te hebben gemompeld, doch daarmee volstrekt niet op den beklagde te hebben willen doelen.

34. Dat de sergeant COBET trouwens met die woorden ook onmogelijk den beklagde kon bedoelen, dewijl hij niets onbehoorlijks, noch lafhartig van dezen gezien had.

35. Dat hij, wel is waar, den beklagde had zien retireren tot aan de reserve, maar er tevens bij opgemerkt had, dat de beklagde zich onmiddelijk daarop weder met zijne op de reserve verzamelde manschappen in het vuur begeven had.

36. Dat dit retireren ook onmogelijk in het nadeel van den beklagde kan uitgelegd worden, wanneer men let op de reeds medegedeelde omstandigheden, waaronder het heeft plaats gehad.

37. Dat de kolonel in de bedoelde missive mede beweert, onmiddelijk na den afloop van het gevecht den beklagde, in tegenwoordigheid van den kapitein DE SEIJFF, met de woorden: „dat een braaf soldaat nooit als een dolleman voorwaarts liep, om daarna te sneller terug te keeren, enz.” zijn op den loop gaan verweten te hebben; terwijl hij bij zijn verhoor op dit beweren is teruggekomen en alstoen onder eede verklaard heeft, die woorden eerst te Atapoepoe, twee dagen na het gevecht, gesproken, en daarmee toen niet op het lafhartig wegloopen van den beklagde, maar alleen op diens onverstandig marcheren bij de dekking van het konvooi gewonden, hetwelk hij daags na het gevecht, tegelijk met het kommando der voorwacht, aan den beklagde had opgedragen, gedooeld te hebben.

38. Dat de kapitein DE SEIJFF bovendien onder eede heeft verklaard, zich niet te herinneren, dat hij den kolonel de woorden, waarover geschil, heeft hooren uiten.

39. Dat de kolonel bij zijn verhoor onder eede heeft ontkend, dat hij tegen het einde des gevechts den beklagde uit de tirailleurlinie geroepen en gelast heeft, om bij de 2de kompagnie een peloton versterking te halen onder kommando van den luitenant HAUS, terwijl de waarheid der bewering van den beklagde, dat de kolonel hem wel degelijk dezen last heeft gegeven, wettig gebleken is uit de beëdigde verklaring der getuigen HAUS, MEKERN en VAN PABST.

40. Dat de kolonel bij zijn verhoor onder eede heeft verklaard, dat de beklagde, bij gelegenheid van den terugtocht naar Atapoepoe, daags na den aanval, door een onverstandig suel doormarcheren met de aan zijn kommando toevertrouwde voorwacht, de geblesserden heeft belet om deze te volgen, zoodat zij een verkeerd pad ingeslagen en een gedeelte der kolonne in hunne afdwaling méesleslept hebben, terwijl uit het ten processe overgelegde afschrift van het door den luitenant VAN PABST aan den beklagde afgegeven certificaat blijkt, dat deze afdwaling volstrekt niet aan den beklagde als kommandant der voorwacht kan geweten worden.

41. Overwegende in regten, dat de krijgsraad, op grond der boven uiteengezette feiten, waarvan de waarheid door wettige bewijsmiddelen gebleken is, tot overtuiging is gekomen:

42. Dat de beklagde, wel verre van zich op den bedoelden namiddag lafhartig door eene overijde vlugt aan alle gevaar onttrokken te hebben, bij den bedoelden aanval en schermutseling niet alleen geen oogenblik zijnen pligt als officier verzaakt heeft, maar wat meer is, door zijne bedaardheid en onverschrokkenheid moet geacht worden, er het meeste, met den luitenant VAN CASTEREN, toe bijgedragen te hebben, dat die aanval en daarop gevolgde schermutseling niet de nederlaag onzer troepen hebben ten gevolge gehad.

43. Dat de beklagde bijgevolg door den krijgsraad onschuldig bevonden is, en uit dien hoofde, overeenkomstig art. 181 van de regtspleging bij de landmagt, behoort vrij gesproken te worden van de hem ten laste gelegde beschuldiging van lafhartigheid voor den vijand.

Gelet op de aangehaalde wetsbepaling.

Regt doende van wege en in naam des Konings!

Verklaart den in hoofde dezes genoemden beklagde niet schuldig aan de hem, bij de missive van den gewezen kommandant der Timorsche en Lidaksche expeditie, dd. 16 Julij jl. Lt. C. geheim, ten laste gelegde feiten.

Spreekt den beklagde mitsdien vrij van de, ter zake der bedoelde feiten hem ten laste gelegde, beschuldiging van lafhartigheid voor den vijand.

Gelast, dat de beklagde zal worden ontheven uit het arrest, hetwelk hem is opgelegd, en bepaalt dat de kosten, welke het gevolg van dit proces zijn geweest, zullen komen ten laste van den Staat.

Aldus gevonnisd en geresumeerd op heden den zeventienden December 1800 acht en vijftig bij ons," enz.

De kapitein TIMMERMANS mogt niet alleen de streelende voldoening ondervinden, dat hij van alle blaam was gezuiverd, en dat zijne krijgsmakers hem allerwege van harte geluk wenschten, maar de Koning vereerde hem bovendien met het ridderkruis der Militaire Willemsorde, 4e kl., waarvan de terughouding de oorzaak van dit gansche geding was geweest, en daarbij nog met de orde van de Eikenkroon. Schitterend was de voldoening voor een officier, die eensklaps gevaar had geloopen, op 30 jarigen leeftijd, de meest smadelijke bejegening te ondergaan. Zijn gedrag gedurende het geheele regtsgeding is blijkbaar moedig en kalm geweest, met het vaste vertrouwen op zijne onschuld. Moge ook kapitein IMMINK denzelfden uitslag van het regtsgeding te gemoet gaan, 't welk hem wacht! moge het op even schitterende wijze blijken, dat ook hij het slagtoffer eener vergissing is geweest! Wij hopen dat, in 't belang van het Indische leger, maar wij hopen in dat belang vooral, dat zulke schromelijke vergissingen geen plaats meer mogen grijpen. De heer IMMINK heeft zich, nadat het vonnis op het einde van 1859 in den *Militaire Spectator* was medege-deeld, uit Nederland, waar hij toen aanwezig was, naar Indië terug begeven, ten einde op zijne beurt zich voor den krijgsraad te stellen en betering van eer te bekomen.

De kolonel KROLL had intusschen ontslag uit de dienst en pensioen gevraagd, volgens sommigen wegens het voorgevallene. Hij ontkent dit laatste evenwel stellig, in een onlangs uitgegeven geschrift. Toen het vonnis van den krijgsraad openbaar werd, maakte de redakteur van het *Bataviaasch Handelsblad* van dit feit melding, in de navolgende bewoordingen:

Batavia, 22 Januarij.

Heden morgen werd door het Hoog-Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië een belangrijk arrest uitgesproken.

De kapitein der infanterie TIMMERMANS (7 bat. inf.) was, ten gevolge eener, door hem aangeboden reklame voor de Mil. Willemsorde, door den kommandant der Timorsche expeditie beschuldigd, zich op den dag van den strijd *lafhartig* te hebben gedragen.

Bedoeld arrest verklaart, in de meest strenge bewoordingen, die beschuldiging tegen kapitein TIMMERMANS voor *valsch*, *onwaar* en *uitgedacht*, om diens eer te bezwalken. Het verklaart verder:

„dat, wel verre, dat deze officier zich onbehoorlijk zou hebben gedragen, het succes van den dag grootelijks aan hem is te danken geweest!”

Eene talrijke schare officieren was aanwezig, om het arrest te hooren uitspreken, en hunne vriendschappelijke gevoelens voor gen. officier hebben zich, na den afloop der zitting, in de meest warme en hartelijke bewoordingen lucht gegeven.

De kolonel KROLL diende daarop eene aanklagt wegens hoon en laster, tegen den hoofdredakteur van het *Bataviaasch Handelsblad*, bij den officier van justitie in. Er werd regtsingang verleend, en toen het proces zoo ver gevorderd was, vertrok de heer KROLL naar Nederland. De regtbank was evenwel van oordeel, dat hier niet van hoon of laster sprake kon zijn, en de heer H. J. LION werd daarom vrijgesproken, doch veroordeeld, op grond van een der zonderlinge artikelen van het „gewrocht der duisternis” van den heer MIJER, het befaamde drukpers-reglement, tot een boete van *f* 25, wegens opname van het bedoelde berigt, omdat de uitdrukkingen, en dus het berigt zelf, niet volkomen juist waren. Deze veroordeeling intuschen is later als eene bezwarende omstandigheid beschouwd, in het zoo berucht geworden drukpersproces tegen den heer LION, omdat zij als eene tweede overtreding van het drukpers-reglement werd aangemerkt.

Toen de kolonel KROLL in Nederland was aangekomen gaf hij eene brochure uit, bevattende: „*Bemerkingen op het vonnis, in zake van den toenmaligen 1sten luitenant L. F. J. TIMMERMANS*”. Het heeft de strekking, om het vonnis aan eene kritiek te onderwerpen, die, in weerwil van de meest eervolle vrijpraak van den regter, toch nog verdenking op den vrijgesprokene moet doen kleven. De heer KROLL blijft zijne beschuldiging volhouden. Wij betreuren dat, en hij zal waarschijnlijk eveneens met ons betreuren dat hij dit gedaan heeft, als hij het antwoord heeft gelezen, 't welk te Batavia is uitgegeven onder den titel van „*Wederlegging der beschouwingen van den gepensioneerden kolonel KROLL over het vonnis in mijne zaak, door L. F. J. TIMMERMANS, kapitein der infanterie van het Oost-Indisch leger*”. Indien toch ooit een betwist feit tot helderheid en klaarheid is gebracht, dan is het hier. De bewijzen zijn zoo afdoende, de getuigen zoo talrijk, zoo onderling overeenstemmende en zoo stellig en bepaald in hunne getuigenis, dat tegenspraak thans onmogelijk is geworden. Wij hopen, dat de heer KROLL dit nu zelf zal erkennen, en wij hebben dan ook geen oogenblik gearzeld, om het geschrift van den heer TIMMERMANS als eene zuivere bron te exploiteren, bij het zamenstellen van dit artikel.

En ofschoon het ons eene aangename taak is geweest, op die wijze mede te werken tot verspreiding van de kennis der waarheid in eene zaak, die zoo veel gerucht heeft gemaakt, toch kunnen wij niet ontveinzen, dat wij daarbij niet zelden een pijnlijken indruk ontvingen. Talrijk zijn de rap-

porten, die het Gouvernement ontvangt, van expeditiën en wapenfeiten en andere handelingen onzer krijgslieden in Indië. In hoe verre kan men op de juistheid en naauwkeurigheid van zulke verslagen rekenen? Ons vertrouwen op die rapporten is, door 't gebeurde tusschen de heeren KROLL en TIMMERMANS, niet weinig aan 't wankelen gebragt. Thans gold het een feit, waarvan het bewijs zonneklaar is kunnen geleverd worden, en trof het onwaarachtige berigt eenen man, die zelfstandigheid, geestkracht en zedelijken moed genoeg bezat, om niet te rusten en alles er aan te wagen, ten einde de waarheid te doen zegevieren en regt te verkrijgen. Maar hoe dikwijls treft zulk eene miskenning en verongelijking anderen, die of de bekwaamheid, of de volharding, of de morele kracht missen, om den strijd te beginnen en voort te zetten! Hoe dikwijls ontbreekt zelfs de gelegenheid tot dien strijd, omdat de bewijzen niet geleverd kunnen worden, de getuigen niet meer aanwezig zijn, of de tegenstand te geducht is, om overwonnen te worden. Wij hopen daarom, dat het gebeurde een spoorslag zal wezen voor allen, die met gezag zijn bekleed, om met de uiterste naauwgezetheid te zorgen voor de getrouwheid hunner rapporten.

